

национальные ценности, воспитание сознательных граждан-патриотов, ученики средних школ США.

The article deals with the experience in upbringing of patriotism of American high schools students, the role of extra-curricular activities in patriotic education has been emphasized.

Keywords: *patriotism, patriotic education, extra-curricular activities, patriotic awareness, national symbols, national values, upbringing of conscious citizens-patriots, American high schools students.*

Барилко Є. О. – старший викладач кафедри практики іноземних мов Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м.Луганськ, Україна).

Барилко С. М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і практики перекладу германських та романських мов Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна).

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор В.В. Червонецький.

УДК 378

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ – ЗАПОРУКА БЕЗПЕКИ І ПРОЦВІТАННЯ ДЕРЖАВИ

Н.О. Бреславець

У статті розглядаються шляхи екологічного виховання молодого покоління, формування екологічної грамотності, екологічної культури, що включає екологічні знання, природоохоронну діяльність, екологічно правильну поведінку, розуміння природи як унікального середовища перебування людини, що вимагає її вивчення, охорони і захисту. Автором обґрунтовується необхідність екологічного виховання і освіти як способу рішення найважливішого завдання, що стоїть перед вищими навчальними закладами.

Ключові слова: *екологія, глобальна екосистема, екологічна компетентність, екологічна культура, виховання, світогляд.*

У 1987 році, на Генеральній Асамблеї ООН була висунута концепція "сталого розвитку", що має за мету перенесення акцентів з підходу, заснованого лише на економічному зростанні, що спричинив за собою масу екологічних проблем – погіршення стану довкілля, виснаження озонового шару, забруднення води, марнотратного використання природних ресурсів – на розвиток, що приносить користь як довкіллю, так і добробуту сучасників, не забуваючи про прийдешні покоління. Рекомендації і принципи охорони довкілля відображено в документах Конференції ООН (прийнятих в Ріо-де-Жанейро в 1992 р.), які передбачають розробку стратегії сталого розвитку, включають забезпечення збалансованого рішення соціально-економічних завдань, проблем збереження придатного довкілля і природно-ресурсного потенціалу для задоволення нинішнього і майбутніх поколінь людства.

ООН були сформульовані основні принципи, якими необхідно керуватися людині для збереження життєдіяльності планети. Також були засновані міжнародні організації з охорони і раціонального використання природних ресурсів (МСОП), прийнята Міжнародна програма ЮНЕСКО "Людина і біосфера" (МАБ) з комплексного дослідження соціально-екологічних проблем; розроблені нормативні документи з питань охорони довкілля.

Процес оздоровлення довкілля на сучасному етапі вимагає від людини знання основ екології, економіки і організації природокористування. Основою екологічного виховання студентів в освітньому просторі вищого навчального закладу має стати екологічно орієнтована педагогіка.

Названі проблеми і їхнє вирішення в системі вищої освіти є предметом дослідження сучасних учених – педагогів, екологів, психологів, економістів. В. Глуздов, С. Деребо, М. Євтух, В. Крисаченко, О. Никаноров, В. Мак-Дугл, Ю. Одум, Г. Шевченко, В. Червонецький, В. Шелфорд, В. Ясвін вбачають вирішення названих автором проблем у формуванні у студентської молоді наукових знань, екологічної культури в духовно-моральному аспекті.

Екологічні знання отримуються студентами в процесі вивчення різних предметів, завдяки їхнім міжпредметним взаємодіям, їхній екологічній орієнтованості і спрямованості, які дозволяють студентам опанувати інформацію про можливі екологічні катастрофи, методи їхнього запобігання, а також виходу з критичних ситуацій. Дуже важливо

формувати у студентів екологічний світогляд, що визначає роль і місце людини у взаємодії з природою, усвідомлення регламентації власної поведінки щодо природи, навколишнього середовища [4].

За час навчання у ВНЗ у студентів украї важливо сформувати не лише екологічний світогляд, прищепити екологічну культуру, має відбутися їхнє знайомство з методологічними основами загальної екології і методичним інструментарієм економіки природокористування; набуття навичок економічної оцінки природних ресурсів, урахування й аналізу економічних витрат виробництва. Перед професорсько-викладацьким складом університету стоїть складне завдання духовно-морального становлення особистості молодой людини як основи її екологічної компетентності.

Науково-технічний прогрес використовує різні джерела енергії, необхідні для людського розвитку. При цьому важливими є питання поєднання наукового прогресу з базовими людськими цінностями, збереженням і процвітаням планети, нації.

Метою статті є привернення уваги до екологічних проблем, необхідності формування екологічної свідомості, усвідомлення небезпеки можливих екологічних катастроф. Екологічна свідомість має формуватися з дитинства – в сім'ї, школі, ВНЗ, сприймаючи навколишній світ як свій дім. Екологічна освіта у вищому навчальному закладі мусить проходити у рамках сталого розвитку і стати основою формування екологічної компетентності студентської молоді.

Екологія – наука про взаємодію рослинних і тваринних організмів з довкіллям. Уся виробнича діяльність людей є перетворенням природи у форми, прийнятні для використання людиною. На сучасному етапі ми стикаємося зі свідомою і стихійною, цілеспрямованим і випадковим впливом людини на довкілля, яке частенько завдає природним системам колосальної шкоди (численні техногенні аварії, руйнування озонового шару тощо).

Постійне зростання антропологічного впливу на живу природу Землі призводить до погіршення екологічної обстановки на планеті, негативно позначається на здоров'я людей. Взаємодія Людини і Природи має перебувати у гармонійній рівновазі, порушення якої може привести до руйнівних наслідків [3].

Накопичений суспільством досвід у сфері взаємодії з довкіллям диктує необхідність єдності підходу до діяльності з використання природи,

її збереження і виробництва. Екологічне середовище є не лише оточуючим нас природним довкіллям, але й включає природоохоронну працю, пов'язану з її відтворенням.

Необхідно прищеплювати студентській молоді екологічну культуру як багаторівневу, багатокомпонентну освіту, що виникає разом з цілісним світо визначенням особистості, екологічною компетентністю.

Екологічна культура визначає рівень сприйняття людиною навколишнього світу і її ставлення до живої природи [5]. Зміст екологічної культури включає взаємопов'язані компоненти:

- **когнітивний** – екологічно значущі знання (від сприйняття до їх розуміння, усвідомлення і використання), екологічний стиль мислення;
- **аксіологічний** – екологічні цінності, переживання, емоційний резонанс;
- **нормативний** – моральний і екологічний імператив, етичні норми, правила, екологічні традиції;
- **творчо-діяльнісний** – досвід творчої, проектної екологічно виправданої діяльності;
- **поведінковий** – природовідповідні вчинки і дії щодо природи [1].

У перехідний період соціально-економічного розвитку виникає серйозна небезпека погіршення екологічної ситуації внаслідок руйнування стабільних господарських зв'язків, використання низькоякісних і некондиціонованих видів палива, фінансових труднощів суб'єктів господарювання, що обмежують можливості природоохоронної діяльності, недостатності бюджетного фінансування екологічної сфери. Усе це призводить до погіршення екологічного стану.

Екологічне виховання – тривалий процес, що здійснюється на різних вікових життєвих етапах, починаючи з раннього дитячого віку, упродовж усього життя. Студентський вік передбачає наявність осмисленої позиції у взаємодії і взаємовідношенні з природою, естетичне сприйняття її об'єктів. Формування екологічної компетенції, набуття студентами екологічних знань – є одним з основних завдань, що стоять перед педагогами.

Педагогічні зусилля мають бути спрямовані на формування відповідальності молодого людини перед природою за результати її професійної виробничої і господарської діяльності.

Суб'єктне ставлення особистості до природи має формуватися за допомогою методів екологічної ідентифікації, екологічної емпатії,

екологічної рефлексії, що включає відчуття ставлення до того, що відбувається в природі; співпереживання і співчуття; самоаналізу особистістю своїх дій і вчинків з точки зору їхньої екологічної спрямованості [6]. С. Деребо і В. Ясвін сформулювали методологічні принципи екологічної психопедагогіки, до числа яких входять:

- принцип комплексного стимулюючого впливу;
- принцип орієнтації на актуалізуючий потенціал стимулів;
- принцип орієнтації на сприйнятливність до стимулів [2].

Для сталого розвитку країни необхідно, щоб кожен громадянин був свідомим і активним учасником процесу збереження, примноження і раціонального використання природних ресурсів з метою забезпечення нормальних умов проживання і діяльності сьогодення і майбутніх поколінь.

Загострення проблем довкілля привело до проникнення екологічних аспектів в різні галузі науки і практики.

У "Короткому економічному словнику" екологія визначається як наука про загальні закономірності взаємодії природи і суспільства; спеціальна сфера діяльності суспільства, спрямована на охорону довкілля і доцільне використання природних ресурсів.

Для студентів екологія має інтерес в її сучасному тлумаченні як загальнонауковий підхід до проблем взаємодії суспільства і природи, що визначає екологічну стратегію держави, забезпечує сталий розвиток людства.

Формування поглядів на взаємодію Людини і Космосу, зростаючий вплив людини на оточуюче природне середовище приведе до зростання відповідальності людини за майбутній розвиток природи. Нерозривність розвитку довкілля і суспільства стане єдиним процесом, де біосфера перейде в сферу розуму – ноосферу (В. Вернадський). Під поняттям "ноосфера" вчений мав на увазі вищу форму розвитку біосфери, що визначається процесами розвитку суспільства і природи, які гармонійно співіснують. В результаті цього об'єднання загальнопланетарний розвиток визначатиметься Силою Розуму [3]; розумова діяльність людини, її інтелект, будучи силою космічного порядку, утворює навколо Землі "мислячу" оболонку – ноосферу, що пов'язує людину зі Всесвітом [7].

Згідно з поглядами В. Вернадського увесь вигляд Землі, усі її ландшафти, атмосфера, хімічний склад води, товща осадових порід зобов'язані своїм походженням живій речовині. Життя – це сполучна ланка

між Космосом і Землею, яке, використовуючи енергію, що приходить з Космосу, трансформує неживу речовину, створює нові форми матеріального світу. Шляхом виходу з економічної безвиході він бачив створення сучасної динамічної моделі відносин суспільства і природи, розвитку наукових знань і продуктивних сил суспільства.

Принцип природовідповідності в процесі виховання і навчання пов'язаний з морально-етичною дією на емоційну сферу молодого людини; при безпосередньому спілкуванні людини з природою встановлюється непорівнюваний ні з чим гармонійний зв'язок взаєморозуміння і позитивної взаємодії, в якому природа активізує фізичні і творчі здатності особистості.

Утилітарно-споживче ставлення до природи, недооцінка існуючих проблем збереження довкілля, недостатня теоретична і науково-методична забезпеченість екологічного виховання призводить до діяльності людини без урахування законів природи, змінюючи Планету не у той бік. Необхідно створити умови гармонійного розвитку людського суспільства і біосфери, підкріплену виховним потенціалом педагогіки і науки, що дозволяє оцінити екологічні наслідки великомасштабних природостворювальних проєктів; знайти шляхи екологобезпечного існування. Тільки людина, використовуючи силу свого розуму, може скерувати розвиток природи і суспільства шляхом збереження і розвитку цивілізації і людства, створення більш справедливої соціальної системи, заснованої на філософії світу, партнерства, поваги до майбутніх поколінь.

У статті доведена необхідність формування у студентства екологічної компетентності – екологічного світогляду, заснованого на досягненнях науки, вихованні екологічної культури; пошуку специфічних форм, методів і способів екологічного виховання. Автором сформульовані головні принципи, якими необхідно керуватися для збереження життєдіяльності планети і процвітання суспільства:

- людство як частина глобальної екосистеми має зважати на дію об'єктивних законів природи і підкорятися їм;
- суспільство мусить повністю переглянути свою споживчу орієнтацію і взаємодіяти з Природою розумно і свідомо;
- людині слід навчитися жити в умовах обмеженості ресурсів, охороняючи довкілля.

Література

1. Н.Ф. Концепция экологического образования учащихся Нижнего Новгорода // География и экология в школе XXI века. – Нижний Новгород, 2004. – № 4.
2. Дерябо С. Д., Ясвин В. А. Экологическая педагогика и психология : [Учеб. пособие для вузов]. Ростов-н/Д.: Феникс: АО «Книга», 1996. – 477с.
3. Моисеев Н.Н. Человек и ноосфера. М: Мол.гвардия, 1990. – С. 23.
4. Никоноров А.М., Хоружая Т.А. Глобальная экология: учеб. пособие /А.М.Никоноров, Т.А.Хоружая. М., «ПРИОР», 2000. – 285 с.
5. Никонорова Е.В. Экологическая культура и молодежь: учеб. пособие. М., 1990. – 124 с.
6. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. /За ред. З.Н. Курлянд. – К.: Знання, 2007. – 495 с.
7. Шевченко Г.П. Духовність особистості в контексті космічного феномену людини //Вісник Луганського державного університету імені Т.Г.Шевченка. – №8/28/, вересень – 2000. – с. 3-7.

В статье рассматриваются пути экологического воспитания молодого поколения, формирования экологической грамотности, экологической культуры, включающей экологические знания, природоохранительную деятельность, экологически правильное поведение, понимание природы как уникальной среды пребывания человека, требующей её изучения, охраны и защиты. Автором обосновывается необходимость экологического воспитания и образования как способа решения важнейшей задачи, стоящей перед высшими учебными заведениями.

Ключевые слова: экология, глобальная экосистема, экологическая компетентность, экологическая культура, воспитание, мировоззрение.

The ways of young generation's ecological bringing up, the formation of ecological competence and ecological culture are discussed in this paper. These notions include ecological knowledge, activity of nature's safety, and understanding of nature as unique environment of human's residence. The author substantiates the necessity of ecological upbringing and education as a method of important problems decision facing higher educational establishments.

Keywords: ecology, global ecosystem, ecological competence, ecological culture, upbringing, world view.

Бреславец Н. О. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської мови Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна)

Рецензент – член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор Г.П. Шевченко